

چگونگی موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران (مورد مطالعه: موزه‌های شهر تهران)

میثم فرخی¹
سیده کبری پارسا سادات²

چکیده

هدف: این پژوهش به منظور مطالعه چگونگی موزه‌گردی در میان دانشجویان دختر دانشگاه‌های شهر تهران انجام شد. **روش:** در این راستا با 40 دانشجوی دختر دانشگاه‌های شهر تهران بر اساس نمونه‌گیری هدفمند (که از ابتدای زمستان سال 1395 تا ابتدای زمستان 1396 از موزه‌های شهر تهران بازدید کرده‌اند) مصاحبه عمیق صورت گرفت. پیرامون موزه‌های شهر تهران نیز دو باغ‌موزه گلستان و سعدآباد به عنوان موزه‌های تاریخی، باغ‌موزه هنرهای معاصر تهران به عنوان موزه هنری و موزه ملی علوم و فناوری تهران نیز به عنوان گونه‌ای از موزه علوم و فنون مطالعه شدند. **یافته‌ها:** تجزیه و تحلیل یافته‌ها بر اساس روش تحلیل مضمون، حاکی از آن است که موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران در سه مضمون فراگیر شامل «بازدید فردی - گروهی»، «فعالیت‌های جانبی» و «خودابرازی و نمایش خود» قرار می‌گیرند. **نتیجه‌گیری:** بازدید دانشجویان در یک طیف از بازدید به صورت فردی و شخصی تا بازدید به صورت گروهی شامل اعضای خانواده و دوستان (اعم از همجنس و مخالف) قرار می‌گیرد. همچنین دانشجویان مذکور در بازدید موزه به فعالیت‌های جانبی مانند دیدن فضای سبز، گذران اوقات فراغت و شادی می‌پردازند. برخی از دانشجویان دختر نیز در موزه‌گردی تمایل به خودابرازی و نمایش خود در محیط موزه دارند که این امر در قالب‌هایی مانند تهیه عکس و فیلم و بارگذاری آن در فضاهای مجازی یا در آلبوم‌های شخصی، نمایش و نشان دادن چهره‌ای خاص از خود، گرایش به استفاده از محیط آزادانه و فضای آرام و ایمن موزه نمود می‌یابد.

واژگان کلیدی: موزه‌گردی، اوقات فراغت، دانشجویان دختر، موزه‌های تهران.

دریافت مقاله: 97/03/16؛ تصویب نهایی: 97/10/19.

1. دکترای فرهنگ و ارتباطات، استادیار گروه مطالعات فرهنگی، دانشکده رفاه، تهران(نویسنده مسئول)/ نشانی: تهران، دانشکده رفاه/ نامبر: .Email: mfarokhi65@gmail.com /33521776
2. کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی، دانشکده رفاه، تهران.

الف) مقدمه

علاقه به مطالعه درباره اوقات فراغت در نوجوانان و جوانان از اوایل دهه 1980 میلادی در خارج از ایران و با بروز و گسترش شهرها اوج گرفته است. به طور کلی اوقات فراغت به زمانی اطلاق می‌شود که فرد، کلیه امور مقیدکننده مربوط به کار، خواب و سایر نیازهای اولیه را انجام داده، فارغ از چنین قیودی است (سوارتز، 2002). فعالیت فراغتی نیز به هر نوع مشغولیتی اطلاق می‌شود که در این زمان انجام می‌شود و می‌تواند شامل انواع فعالیتهای ورزشی، هنری، علمی و... باشد. (فلاحت و کلامی، 1387: 86)

به این ترتیب می‌توان گفت که موزه‌گردی نوعی از گشت‌زنی است که در مکانی خاص، یعنی موزه صورت می‌گیرد. موزه مکانی است که در آن، اشیاء و مواد مربوطه جمع‌آوری، مطالعه و نگهداری شده، سپس با هدف آموزش، انتشار اطلاعات و سرگرمی در معرض دید عموم قرار می‌گیرد. موزه، بازتاب کلیه فعالیتهای انسان از محیط طبیعی، فرهنگی و اجتماعی اوست (معینی، 2011). امروزه موزه‌ها برای موزه‌گرد فضای مألوفی فراهم می‌کنند، بدون آنکه او ضرورتاً به اشیای درون موزه توجه خاصی داشته باشد. بر این اساس، در جامعه امروزی موزه‌ها کارکردی متفاوت با گذشته یافته‌اند و به عبارت صحیح‌تر، علاوه بر کارکردهای سنتی و سابق خود، کارکردهای نوینی یافته‌اند که آنها را از موزه‌های سنتی متمایز می‌کند.

تنوع موزه‌های شهری به ویژه در شهرهای بزرگ جهان و از جمله تهران، عاملی برای جذب موزه‌گردان است. در واقع؛ موزه‌ها اکنون به موقعیت و فضایی خصوصی برای جوانان خاص تبدیل شده‌اند؛ به گونه‌ای که گاهی بازدید از این مکانها برای آنان ممکن است امری فرعی تصور شود (رحیمی، 2016: 14). برای مثال، مشاهدات کیفی نشان می‌دهد که بخشی از بازدیدکنندگان یک موزه که اغلب شامل جوانان می‌باشند، گروه خاصی را تشکیل می‌دهند که اولاً، ممکن است به دفعات از آن بازدید کنند و ثانیاً، گاهی بازدید از موزه یا اصلاً صورت نمی‌گیرد یا آخرین هدف آنان است و این مسئله به ویژه در موزه‌هایی که فضاهای باز و آزاد زیادی دارند، چشم‌گیرتر است. (سوارتز، 2002)

بنابر این، موزه‌گردی در موزه‌های گوناگون شهر تهران، اکنون می‌تواند به پرسشی اساسی در میان محققان اجتماعی تبدیل شود. به عبارت دیگر؛ اینکه چرا گروهی برای گذران اوقات فراغت خود با وجود در اختیار داشتن انتخابهای متعدد دیگر (از قبیل شرکت در تئاتر، سینما و...)، به صورت چندباره و تکراری به موزه‌ها روی می‌آورند، می‌تواند گشایش‌گر سؤالاتی بااهمیت در این زمینه باشد. این مسئله به ویژه در رابطه با موزه‌گردی دختران دانشجو حائز اهمیت بالاتری است؛ زیرا از یک سو نسبت و جمعیت‌شان بیشتر از پسران است (گزارشهای مرکز آمار، سال 1395 به بعد) و نسبت به پسران نیز کمتر می‌توانند آزادانه به سایر فعالیتهای فراغتی اقدام کنند و از سوی دیگر، از آنجا که دختران دانشجو در معرض آسیب‌پذیری‌های زیادی قرار دارند و در سنین حساسی به سر می‌برند، آگاهی از شیوه سبک زندگی آنان، دلیل موزه‌گردی و

چگونگی موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران ♦ 103

اعمالی که در موزه‌گردی انجام می‌دهند و دغدغه‌هایی که گمان می‌کنند از طریق و در حین موزه‌گردی می‌توانند به آنها برسند، مسائل مهمی است که مطالعه و تدقیق در آنها می‌تواند حاکی از لایه‌های پنهانی از زندگی دختران دانشجویی باشد که در شرایط خاص قرار دارند. بنابر این، موزه‌گردی در میان دانشجویان دختر در شهر تهران می‌تواند معنایی فراتر از موزه‌گردی صرف و ساده در میان آنان داشته باشد و مطالعه موزه‌گردی در میان آنان و چگونگی این عمل، می‌تواند راه‌گشا و روشنگر نقاط مبهمی باشد که ممکن است در ورای این مسئله وجود داشته باشد. از این رو، این پژوهش به دنبال بررسی چگونگی موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران (با تأکید بر موزه‌های شهر تهران) است. در این زمینه، سؤالات فرعی از جمله: موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران به صورت فردی یا جمعی صورت می‌گیرد؟ چه فعالیتهای جانبی در موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران انجام می‌شود؟ آیا موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران در قالب ابراز و اظهار خود انجام می‌شود؟ حائز اهمیت است.

ب) مبانی نظری پژوهش

1. دیدگاه‌های مرتبط با حوزه اوقات فراغت

در آثار بنیانگذاران جامعه‌شناسی، بحث‌های فراغت به صورت غیر مستقیم بیان شده است. جامعه‌شناسان معاصر، در آثار مارکس در خصوص کارگر از خود بیگانه شده، اشاراتی درباره موضوع فراغت یافته‌اند. دورکیم در مطالعه فرایند پیدایش اشکال پیچیده تقسیم کار، بحث فردی شدن فراغت را مطرح کرده است. وبر نیز به بوروکراتیک شدن فراغت اشاره می‌کند. باید گفت مفهوم سبک زندگی طرح‌شده توسط وبر، شبیه نظرهای تورنتاین وبلن است که رفتار فراغتی را به عنوان شیوه تمایز جستن مطرح می‌کند (مینگوی، 1985). همچنین زیمل هنگامی که درباره پدیده شهرنشینی و فضای فرهنگی مرتبط با آن بحث می‌کند، به طور ضمنی به این موضوع می‌پردازد (لی بون، 2004: 47). پارکر برای اوقات فراغت ارزش مستقل و جدایی از کار قائل نیست و برای اوقات فراغت تا آنجا ارزش قائل می‌شود که بتواند فرد را برای کار آماده سازد. الگوی پارکر فقط افراد شاغل را در نظر دارد و سایر قشرها را نادیده می‌گیرد. (پارکر، 1971: 39)

زیمل نخستین جامعه‌شناسی بود که به جهان فراغت و مصرف‌گرایی توجه کرد. او در مقاله‌ای با عنوان «مد»، دلایل تغییر مد، آشپزی، پوشاک، هنر و... را در فرهنگ مدرن جستجو می‌کند و انواع گسترده‌ای از انتخاب را برای مصرف‌کننده عرضه می‌کند. او به شیوه‌ای خاص، ماجراجویی را از گونه اجتماعی مدرن می‌داند. فردی که در ماجراجویی درگیر می‌شود و می‌کوشد از جریانهای یکنواخت زندگی روزانه بیرون رود و در قلمرو فعالیت با قواعد و آهنگی متمایز و ویژه گام نهد. (کویستو، 1979: 1380)

بوردیو نیز پژوهشهایی دربارهٔ فعالیتهای اوقات فراغت و شیوه‌های زندگی انجام داد تا نشان دهد چگونه نظامهای مسلط نابرابری‌های مبتنی بر طبقه، پایدار می‌ماند. اغلب پژوهشهای او متمرکز بر سلیقه‌ها و علایق هنری است. بوردیو در رهیافت نظری خود و در تحلیل سبکهای زندگی نشان می‌دهد تمایزهای اجتماعی و ساختاری چگونه از رهگذر صورتهای فرهنگی قابل بیان است (دومایس، 2002). به نظر وی، انتخابهای افراد در خصوص گزینه‌های فراغت، اساساً اجتماعی است و مردم، سبکهای زندگی و فعالیتهای فراغتی را می‌آموزند. لذا با توجه به سرمایه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، نحوهٔ گذران اوقات فراغت متفاوت است. به علاوه، چون مجردان و متأهلان و همچنین گروههای سنی مختلف در جامعهٔ ما سبک زندگی متفاوت دارند و میزان و نوع فراغتهای آنان تغییر می‌کند؛ بنابر این، وضعیت تأهل و سن به عنوان متغیر مستقل مؤثر بر اوقات فراغت بررسی شده‌اند. (مومنی و مسعودی، 1394: 67)

2. موزه‌گردی

موزه‌گردی نوعی فعالیت است که می‌تواند به صورت شخصی یا گسترده صورت گیرد. موزه‌گردی یا بازدید از موزه، امروزه محبوبیت زیادی در سراسر جهان پیدا کرده است. به نظر می‌رسد که این محبوبیت، به ویژه پس از جنگ جهانی دوم، در جهان گسترش زیادی یافته است و بسیاری از مردم هم‌اکنون بخشی از اوقات فراغت خود را به بازدید از موزه‌ها اختصاص می‌دهند (آرین، 2014: 34). موزه‌ها با توجه به اهمیت زیادی که یافته‌اند، بازدیدکنندگان زیادی نیز پیدا کرده‌اند؛ تا جایی که می‌توان موزه‌گردی را واژه‌ای جدید دانست که به ویژه پس از قرن بیستم وارد حوزهٔ علوم اجتماعی و هنری شده است. منظور از موزه‌گردی، رفتن به موزه‌ها برای بازدید از موزه یا با هدف ارضای نیازهای دیگر است. در واقع؛ هدف از موزه‌گردی، همواره نفس بازدید از موزه نیست، بلکه اهدافی دیگر و پنهان وجود دارند که می‌توانند از قبل موزه‌گردی حاصل آیند. (محمدی، 1396: 236)

آرین (2014) در پژوهش خود به اهدافی اشاره می‌کند که می‌تواند در ورای موزه‌گردی پنهان باشد. از دیدگاه وی، موزه حوزه و فضایی خصوصی است که می‌تواند محل گردش دختران و پسران جوان و نوجوانی باشد که ممکن است خارج از منزل نتوانند مکانی چنین آرام را سراغ کنند. آرین همچنین به ملاقاتها و دیدارهایی اشاره می‌کند که گاهی ممکن است میان برخی از مسئولان سیاسی یک کشور به دور از چشمان دوربینها و در مکان جالب و زیبایی مانند موزه صورت گیرد. وی همچنین به موزه‌گردی به عنوان ابزاری برای گذران اوقات فراغت اشاره می‌کند؛ به این معنا که مردم و به ویژه جوانان به موزه‌گردی به عنوان فعالیتی مفید و جالب برای گذران وقت خالی خود نگاه می‌کنند. به این ترتیب، موزه‌گردی می‌تواند مطلوب کسانی باشد که سایر هنرها از قبیل تئاتر یا سینما برای آنان خوشایند نیست؛ زیرا شاید از دیدگاه آنان، سایر هنرها به اندازهٔ موزه‌گردی تنوع نداشته باشند یا محدودیت زمانی زیادی داشته باشند.

105 ♦ چگونگی موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران

بورديو و همكاران (2002) به برگزاري برخي از جشنهائي اشاره مي‌كنند كه گاهي در موزه‌ها برگزار مي‌شود و از اين رو ممكن است گروههائي از قشرهاي گوناگون مردم، حتي كساني كه هرگز موزه را نديده‌اند، در اين جلسات شركت كنند و از نزديك با موزه روبه‌رو شوند. موزه همچنين مي‌تواند محل بازديد كساني باشد كه به آثار باستاني يا هنري خاص گرايش دارند و مي‌كوشند از اين طريق، با آموخته‌ها يا حتي رشته تحصيلي خود، ارتباط نزديك‌تري برقرار سازند.

در واقع؛ موزه‌ها با توجه به تنوعي كه دارند، مي‌توانند مقصود بسياري از مردم در سراسر جهان باشند. هم‌اكنون در بسياري از كشورها موزه‌هاي علمي و فناوري تشكيل شده‌اند كه دانش‌آموزان و دانشجويان با مراجعه به آنها مي‌توانند به معلومات خود بيفزايند. اين پارکها در حال حاضر، به ويژه در كشورهاي اروپايي و آمريكايي بيشتري به چشم مي‌خورند. همچنين موزه‌ها با توجه به تنوعي كه در كشورهاي مختلف دارند، مي‌توانند مقصد گردشگراني باشند كه از نواحي دور يا نزديك به كشور مقصد مسافرت مي‌كنند و مي‌خواهند آنچه از راه دور (مثلاً در رسانه‌ها) ديده‌اند يا شنيده‌اند، از نزديك ببينند.

ج) سابقه پژوهش

در راستاي موضوع پژوهش مي‌توان به تحقيق فصيحی و ستاری (1393) اشاره كرد كه به روش توصيفي - تحليلي، به بررسي نقش و جايگاه موزه و معماری آن در تقويت هويت فرهنگي جامعه پرداخته‌اند. موزه‌ها با حفظ و زنده نگه داشتن آثار فرهنگي به جا مانده از تمدنها و پيشينيان مي‌توانند در تقويت هويت ملي و فرهنگي جامعه نقش بسزايي ايفا كنند. امروزه موزه‌ها و مراکز فرهنگي در ارتقاي دانش بشري و نيز گسترش علم و پايدارسازي آموزش، كه به تعبيري آموزش مستمر است، از نهادهاي اجتماعي مؤثر به شمار مي‌روند.

مهريري و رجبی (1393) به بررسي باغ‌موزه دفاع مقدس تهران پرداخته، با تأكيد بر نقش موزه‌هاي جنگ بر صنعت گردشگري و توسعه آن، پيامدهاي احتمالي مثبت و منفي آن را بررسي کرده‌اند. آنان براي جمع‌آوري داده‌ها و اطلاعات مورد نياز، از روش مطالعات اسنادي و كتابخانه‌اي و همچنين براي تکميل روش ميداني، از پرسشنامه بهره گرفته‌اند. نتايج به دست آمده نشان مي‌دهد كه بين موزه‌هاي جنگ و دستاورد حاصل از آن، رابطه معناداري وجود دارد. در نتيجه، مي‌توان اميد داشت كه گردشگري جنگ و موزه‌هاي جنگ بتواند جايگامي مناسب در راستاي رونق صنعت گردشگري در كشورمان ايفا كند.

كرمي‌پور و همكاران (1392) نيز به بررسي توانمندی گردشگري موزه‌ها در ايران پرداخته‌اند. موزه‌ها پايگاههاي فرهنگي و اجتماعي بزرگ دوران حاضرند كه بالندگي و توسعه ساير پديده‌هاي فرهنگي، اجتماعي و اقتصادي، بدون آنها محتمل نيست. از سويي ديگر، پديده توريسم نيز در حال حاضر مقوله‌اي

فراگیر است. همچنین روشی بدر و قرشیان (1394) به بررسی تأثیر موزه‌های تخصصی در تقویت گردشگری پرداخته‌اند. در این پژوهش با بررسی اسناد تاریخی و مستندات مکتوب عصر آهن و ویژگی‌های سایت، اقدام به جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز کرده، محدودیتهای موجود با استانداردهای شناخته شده، تطبیق داده شده است و در نهایت، با تحلیل داده‌های توصیفی و رقومی، اقدام به طراحی سازه شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد با طراحی و اجرای این سازه، جذابیت قابل توجهی در جلب گردشگران خواهد داشت.

د) روش‌شناسی پژوهش

پژوهش مذکور به روش کیفی و با رویکرد استقرایی ساماندهی شده است. جامعه آماری پژوهش شامل دانشجویان دختر دانشگاه‌های شهر تهران است که از زمستان 1395 تا زمستان 1396 از موزه‌های شهر تهران بازدید کرده‌اند.

در حوزه نمونه آماری می‌توان موزه‌ها را به سه دسته تاریخی، هنری و علوم و فنون (رحیمی، 2016: 24) تقسیم‌بندی کرد. در این مطالعه، باغ‌موزه گلستان و سعدآباد به عنوان موزه‌های تاریخی، موزه هنرهای معاصر به عنوان شکلی از موزه هنری و موزه ملی علوم و فناوری به عنوان حالتی از موزه علوم و فنون مد نظر قرار گرفت. شیوه نمونه‌گیری نیز بدین صورت بود که محقق با رجوع به موزه‌های مذکور، تعداد 40 دانشجو را به صورت نمونه هدفمند¹ انتخاب کرد. در این راستا، دانشجویان دختری انتخاب شدند که اولاً، در مقاطع مختلف تحصیلی (کارشناسی، ارشد و دکتری) تحصیل می‌کردند (زیرا بررسی‌های اولیه نشانگر این بود که تفاوت‌های جدی بین دانشجویان مقاطع مختلف در حوزه چگونگی موزه‌گردی وجود دارد) و ثانیاً، طی شش ماه گذشته حداقل دو بار به موزه‌های مد نظر مراجعه کرده بودند؛ زیرا بر اساس گزارشها و مدارک علمی، موزه‌گرد کسی است که حداقل سالی سه تا چهار بار به موزه می‌رود (همان). بنابراین، طی شش ماه قبل، موزه‌گرد حداقل باید دو بار به موزه رفته باشد.² مصاحبه‌ها نیز تا زمانی ادامه یافت که اشباع نظری حاصل شود. به بیان دیگر؛ بعد از مصاحبه آخر (مصاحبه 40)، داده‌ها تکراری و یافته جدیدی حاصل نشد. برای گردآوری داده‌ها، از مصاحبه عمیق استفاده شده و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، روش تحلیل مضمون³ به کار گرفته شده است. روش تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش موجود در داده‌های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به

1. Purposive Sampling

2 البته این نکته برای انتخاب دانشجویان مطالعه‌شونده لحاظ شده که طی شش ماه گذشته حداقل دو بار از موزه‌های مذکور بازدید کرده باشند.

3. Tematic Analysis

107 ❖ چگونگی موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران

داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (راون و کلارک، 2006؛ نقل از: عابدی جعفری و همکاران، 1390: 153). بر اساس این روش، مضامین پایه و سازمان‌دهنده و فراگیرشناسایی و بررسی شده است. برای بررسی اعتبار و پایایی داده‌ها در این پژوهش، تحلیل مضامین به دو استاد مرتبط و سه دانشجوی همراستا ارائه شد تا میزان تشابه و تمایز مضامین را مشخص کنند و بر اساس بازخوردهای آنان، مضامین و دسته‌بندی آنها، بازنگری شد.

ویژگی‌های مصاحبه‌شوندگان در جداول ذیل ارائه شده است.

جدول 1: اطلاعات توصیفی از مصاحبه‌شوندگان

ردیف	مشخصات			نام موزه	کد اختصاری
	سن	دانشگاه	مقطع تحصیلی		
1	24	تهران	کارشناسی ارشد	سعدآباد، گلستان	M1
2	24	تهران	کارشناسی	سعدآباد، گلستان	M2
3	35	الزهرا	کارشناسی ارشد	سعدآباد	M3
4	36	آزاد	کارشناسی ارشد	گلستان، هنرهای معاصر	M4
5	23	الزهرا	کارشناسی	سعدآباد	M5
6	22	الزهرا	کارشناسی	سعدآباد	M6
7	32	الزهرا	دکتری	هنرهای معاصر، سعدآباد، علوم و فنون	M7
8	23	تهران	کارشناسی	هنرهای معاصر، سعدآباد	M8
9	23	الزهرا	کارشناسی	سعدآباد، هنرهای معاصر	M9
10	28	آزاد	دکتری	سعدآباد، گلستان	M10
11	26	تهران	دکتری	سعدآباد، گلستان	M11
12	25	تهران	کارشناسی ارشد	سعدآباد	M12
13	25	تهران	کارشناسی ارشد	سعدآباد، گلستان	M13
14	19	تهران	کارشناسی	سعدآباد، گلستان، هنرهای معاصر، علوم و فنون	M14
15	18	آزاد	کارشناسی	سعدآباد، هنرهای معاصر	M15
16	22	تهران	کارشناسی	سعدآباد، علوم و فنون	M16
17	22	تهران	کارشناسی ارشد	سعدآباد	M17
18	27	آزاد	دکتری	هنرهای معاصر، گلستان	M18
19	18	الزهرا	کارشناسی	سعدآباد	M19
20	26	آزاد	دکتری	گلستان	M20
21	22	آزاد	کارشناسی	علوم و فنون	M21
22	24	آزاد	کارشناسی	علوم و فنون	M22
23	20	آزاد	کارشناسی	سعدآباد، گلستان، هنرهای معاصر	M23
24	22	الزهرا	کارشناسی	سعدآباد، هنرهای معاصر	M24
25	30	تهران	دکتری	سعدآباد، هنرهای معاصر	M25
26	22	آزاد	کارشناسی	هنرهای معاصر	M26
27	33	تهران	دکتری	هنرهای معاصر	M27

M28	هنرهای معاصر	کارشناسی ارشد	تهران	25	28
M29	هنرهای معاصر	دکتری	تهران	27	29
M30	گلستان	کارشناسی ارشد	تهران	24	30
M31	هنرهای معاصر	کارشناسی ارشد	آزاد	25	31
M32	گلستان	کارشناسی	تهران	23	32
M33	گلستان	دکتری	تهران	27	33
M34	گلستان	کارشناسی ارشد	آزاد	26	34
M35	سعدآباد، گلستان	کارشناسی ارشد	آزاد	26	35
M36	سعدآباد، هنرهای معاصر	دکتری	تهران	33	36
M37	سعدآباد، هنرهای معاصر	کارشناسی	الزهره	19	37
M38	سعدآباد، گلستان، علوم و فنون	کارشناسی	الزهره	20	38
M39	سعدآباد	کارشناسی	الزهره	21	39
M40	سعدآباد	کارشناسی ارشد	الزهره	25	40

جدول 2: توزیع مصاحبه‌شوندگان بر حسب متغیر تحصیلات

مقطع	مقطع تحصیلی	
	کارشناسی ارشد	دکتری
باغ‌موزه گلستان	4	2
باغ‌موزه سعدآباد	4	4
باغ‌موزه هنرهای معاصر	2	4
موزه علوم و فناوری	4	2

ه) یافته‌های پژوهش

بر اساس تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های انجام شده، سه مضمون کلی شامل «بازدید فردی - گروهی»، «فعالیت‌های جانبی» و «خود ابرازی و نمایش خود» به عنوان مضامین فراگیر احصا شد که به شرح ذیل است.

1. بازدید فردی - گروهی

یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که موزه‌گردی در میان دختران مورد مصاحبه، به طور عمده به صورت فردی و تا حدی گروهی انجام می‌گیرد. اما با این حال تفاوت‌هایی بین دانشجویان مورد بررسی از لحاظ بازدید متناسب با مقطع تحصیلی هست؛ به گونه‌ای که دانشجویان کارشناسی اغلب با هدف تفریح و لذت و شادی به موزه می‌آیند؛ آنها از بودن در این مکانها لذت می‌برند و اغلب تنها یا با دوستان همجنس یا ناهمجنس خود به موزه می‌آیند. آنها حتی از بودن ساده در این مکانها لذت می‌برند و گاهی لوازم و وسایل تفریح و شادی را با خود همراه می‌آورند و در آنجا به گذران اوقات فراغت خود مشغول می‌شوند.

چگونگی موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران ♦ 109

برای مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان این‌گونه مطرح می‌کند: «کثراً تنها به موزه میام، این طوری بهتر می‌تونم موزه رو درک کنم، این طوری بهتر می‌تونم معنای هر شی و هر چیزی که در مجموعه‌های موزه وجود داره رو بفهمم، اینطوری حس آرامش به من دست می‌ده، خیلی وقتاً صرفاً برای این آرامش موزه به موزه آمدم، موزه جایی نیست که آدم بخواد با کسی بیاد، معمولاً تنها میام موزه، چون وقتی با کسی میای موضوع حرف عوض می‌شه». دانشجوی دیگری بر این باور است: «هن یکی دو باری با دوستانم به موزه آمده‌ام. موزه مکانی نیست که یک دختر تنها به اون بیاد. ممکنه واسه آدم حرف در بیارن. مخصوصاً به موزه‌ای مثل اینجا (سعدآباد). واسه همین من همیشه یا با دوستانم به موزه می‌آیم یا با خانواده. مخصوصاً با خانواده؛ چون واسه خانواده من سخته که تنها به اینجا بیام. قطعاً اجازه نمی‌دن به من».

برعکس، دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترا می‌کوشند حداکثر استفاده را از این فضا ببرند و از موزه صرفاً به عنوان مکانی برای موزه استفاده نمی‌کنند. رابطه با همجنسان مخالف برای آشنایی بیشتر، که اغلب به عنوان مقدمه‌ای برای ازدواج است، بیشتر مشاهده می‌شود. در موزه، صحبت از موزه و تجربیات آن نیز می‌کند و در مورد آن به مقایسه و تحلیل تجربیات پیشین خود می‌پردازند تا نتیجه‌ای کلی به دست آورند. دانشجویان کارشناسی در گفتارشان پس از بازگشت از موزه، در مورد تحلیل فضا و اشیای موزه صحبت و گفتگو نمی‌کنند؛ در حالی که دانشجویان دکتری با دیدی منتقدانه و تحلیلی به موزه‌ها می‌نگرند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این زمینه چنین مطرح می‌کند: «هن با دوستم (پسر) به موزه میام. به نظرم موزه جایی نیست که آدم بخواد تنها به اونجا بیاد؛ چون هدف من از موزه‌گردی، در واقع دیدن موزه و اشیای درون آن نیست. موزه مکانیه که در اون آرامش خاصی هست و آدم می‌تونه با دوست و همدمش ساعت در اون قدم بزنه. مخصوصاً موزه‌ای مثل سعدآباد که هم بزرگه و هم مکانهای زیادی داره که یک فضای خصوصی را واسه آدم ایجاد می‌کنه که خیلی دنجه و هم محیط سالمیه».

علاوه بر مقطع تحصیلی، موزه‌گردی بر اساس دانشگاه محل تحصیل نیز تفاوتی را نشان می‌دهد. در این خصوص، دانشجویان را می‌توان به دو گروه اصلی تقسیم کرد: یک گروه، دانشجویان دانشگاه‌های تک جنسیتی‌اند (مانند دانشگاه الزهرا) و گروه دیگر، دانشجویان دانشگاه‌های مختلط (مانند دانشجویان دانشگاه‌های تهران و آزاد واحد شمال).

دانشجویان دانشگاه الزهرا به موزه‌گردی به صورت منفرد یا دسته جمعی و گروهی یا در قالب دوستی‌های چندنفره اشاره دارند. اما دوستی‌های دو نفره که به معنای وجود جنس مخالف باشد، در میان آنان کمتر مشاهده می‌شود. این گروه بیش از دانشجویان دانشگاه‌های تهران و آزاد، از موزه به عنوان پاتوق

استفاده می‌کنند. همچنین حضور منفرد این دانشجویان، کمتر در موزه به چشم می‌خورد؛ در حالی که اغلب دانشجویان دانشگاه‌های تهران و آزاد، یا تنهایی به موزه می‌آیند یا فقط با یکی از دوستان خود که آن‌ها در اکثر موارد، از جنس مخالف است. یکی از مصاحبه‌شوندگان بر این باور است: «من هم همیشه با دوستانم (پسر) میام موزه. خونواده ما اجازه نمی‌ده هر جایی بریم. هی زنگ می‌زنن کجایی. واسه همین من با دوستانم میام موزه... موزه محیطش امنه، واسه همین من وقتی میام سعدآباد کلی وسایل با دوستانم میاریم. انگار داریم می‌ریم پیک‌نیک، واقعاً یک تفریح درست و حسابیه».

2. فعالیتهای جانبی

یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که دانشجویان دختر در فرایند بازدید موزه، به فعالیتهایی مانند دیدن فضای سبز، گذران اوقات فراغت و شادی می‌پردازند. یکی از مصاحبه‌شوندگان می‌گوید: «مثلاً یکی از مکانهایی که تو می‌تونی تو اون خودت رو به دیگران نشون بدی، موزه است؛ یعنی نشون بدی که به هنر علاقه‌مندی، نشون بدی که اهل هنری و واسه این چیزها ارزش قائلی، موزه است. الان هم موزه فقط یک جایی نیست که اشیاء رو تو اون نگهداری کنند. خیلی قابلیت‌ها بهش اضافه شده، کافه داره، رستوران داره و خیلی، آلاچیق داره و خیلی چیزهای دیگه... مجموعه هنری خیلی با موزه‌های قدیم متفاوت شده... حتی تو وقتی میای به معماری این جا نگاه می‌کنی، دیگران تو رو آدم علاقه‌مند به معماری تصور می‌کنند. وقتی میای عکس می‌گیری، دیگران می‌گن این دختر اهل هنره... من دوستانم همین جا بود که یک تهیه‌کننده اون رو اینجا دیده بود و ارزش خوشش اومده بود و الان داره فیلم‌های کوتاه بازی می‌کنه. منظورم اینه که قابلیت‌های موزه تغییر کرده و آگه بتونی خودت رو این جا نشون بدی، می‌تونی به اهداف دیگه‌ای هم دست پیدا کنی».

در این حوزه از لحاظ مقاطع تحصیلی تفاوت محسوس جدی میان دانشجویان وجود نداشت؛ اما از لحاظ نوع دانشگاه‌ها به تفاوت‌های قابل توجهی می‌توان اشاره کرد. برای مثال، دانشجویان دانشگاه الزهرا علاوه بر موزه، به سایر محیط موزه و قسمتهایی که در موزه وجود دارند، علاقه نشان می‌دهند و به گشت‌زنی در آن نیز می‌پردازند؛ با این وجود، کمتر از دانشجویان دانشگاه‌های تهران و آزاد، به عکس علاقه‌مندند و بیشتر از بودن در آن جا لذت می‌برند. در این راستا یکی از مصاحبه‌شوندگان عنوان می‌کند: «موزه محیطش امنه، واسه همین من وقتی میام سعدآباد کلی وسایل با دوستانم میاریم. انگار داریم می‌ریم پیک‌نیک، واقعاً یک تفریح درست و حسابیه، با خودمون غذا میاریم، ساندویچ میاریم، میوه میاریم... واقعاً از این جا به عنوان یک مکان تفریحی استفاده می‌کنیم... چون هم امنه، هم محیطش بسته است؛ یعنی دور تا دورش حصار داره، تازه پولی هم هست و مثل پارک نیست که هر کسی بیاد اینجا، کسی نمی‌تونه تو اینجا

چگونگی موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران ♦ 111

مزاحم آدم بشه و ... خلاصه من که از موزه فقط برای موزه‌گردی استفاده نمی‌کنم، واقعاً وقتی با دوستانم می‌ایم بیرون از موزه برای تفریح و لذت هم استفاده می‌کنیم ... حتی زیرانداز می‌اریم یک گوشه می‌شینیم و جای می‌خوریم ... هر وقت هم نگهبانها تا نظافت‌چی‌های موزه میان که گیر بدن، دیگه ما رو می‌شناسن. یا می‌گیم الان بلند می‌شیم، تا می‌رن، دوباره می‌شینیم... واقعاً مثل پارک می‌مونه خوبی‌اش هم اینه که خیلی راحت و امنه». دانشجویان دانشگاه الزهرا به زیبایی‌هایی از قبیل فضای سبز و سایر فضاهای تفریحی مانند آلاچیق‌های موزه‌ها بسیار علاقه‌مندند و از آن استفاده می‌کنند؛ در حالی که دانشجویان دانشگاه‌های آزاد و تهران، به ندرت از فضاهای سبز برای تفریح استفاده می‌کنند و فقط در مواردی مانند سیگار کشیدن به فضاهای سبز می‌روند. با این وجود، بازدید از بخشهای مختلف موزه (بازدید ترکیبی از موزه) و دقت و تطمیع نظر در اشیای درون آن در میان دانشجویان دانشگاه‌های تهران و آزاد بیشتر مشاهده می‌شود. این گروه در مقایسه با دانشجویان دانشگاه الزهرا به تهیه عکس یا فیلم از موزه‌ها علاقه بیشتری نشان می‌دهند و در صورتی که عکس یا فیلمی تهیه کنند، آن را تنها در آلبوم شخصی خود نگه نمی‌دارند، بلکه در فضای مجازی منتشر می‌سازند.

از سوی دیگر، دانشجویان دانشگاه الزهرا موزه‌های تهران را بخشی از شهر تهران می‌بینند که می‌خواهند با این شهر آشنایی بیشتری پیدا کنند؛ در حالی که دانشجویان دانشگاه آزاد (و تاحدودی دانشجویان دانشگاه تهران) برای فرار از شلوغی شهر تهران به موزه‌ها می‌آیند تا قدری از تلاطم شهر تهران به دور باشند. به عبارت دیگر؛ آنها بر خلاف دانشجویان دانشگاه الزهرا، به موزه‌ها به عنوان بخشی از شهر تهران نگاه نمی‌کنند، بلکه به آن به منظره بخشی جدا از تهران می‌نگرند که می‌خواهند برای ساعتی، از سر و صدا و شلوغی شهر به دور باشند. یکی از مصاحبه‌شوندگان در این زمینه معتقد است: «گه اشتباه نکنم کلاً دو بار اومدم اینجا. هر دو بار هم فقط به قصد راه رفتن تو محوطه بزرگ سعدآباد اینجا رو انتخاب کردیم؛ چون هم فضای سبز بزرگ و زیبایی داره و آدم می‌تونه از این فضا استفاده کنه». مصاحبه‌شونده دیگری عنوان می‌کند: «هن خودم خیلی به گشت زدن و پیاده‌روی و قدم زدن علاقه دارم؛ یعنی واقعاً خیلی وقتا که می‌رم تو خیابون هیچ هدف خاصی ندارم، فقط می‌رم که یک قدمی زده باشم، یک حال و هوایی عوض کرده باشم. قبلاً می‌رفتم [میدون] انقلاب. اما این قدر الان از این محیط شلوغ تهران بدم میاد که حد نداره. واسه همین به نظرم بهترین مکان واقعاً موزه است».

3. خود ابرازی و نمایش خود

یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها حاکی از آن است که دانشجویان، سوا از مقطع تحصیلی (کارشناسی، ارشد و دکتری)، تمایل به خود ابرازی و نمایش خود در محیط موزه دارند که این امر در قالبهایی مانند تهیه عکس و فیلم، نمایش و نشان دادن چهره‌ای خاص از خود، هویت آزادی‌گرایانه، بازنمایی تصویر واقعی از شخصیت فردی، گرایش به استفاده از محیط آزادانه و فضای آرام و ایمن موزه نمود می‌یابد. در این زمینه یکی از مصاحبه‌شوندگان معتقد است: «خودم واسه این میام موزه تا خودم را از بقیه متمایز کنم. این چیزها بین دخترا خیلی رایجه. اینکه خودشون رو با بقیه مقایسه کنند و مثلاً کلاس بگذارند و این چیزها. من خودم هر وقت میام موزه، عکس می‌گیرم و فیلم می‌گیرم و بعد به بقیه که می‌پرسن کجا بودی، می‌گم موزه بودم و همین واسم کافیه. حتی تو اینستاگرام یا تلگرام و از این چیزها عکس می‌گذارم و فیلم می‌گذارم که من موزه بودم و علاقه‌مند به کلاسهای فرهنگی و از این چیزها. ولی واقعیتش رو الان دارم به شما می‌گم. واقعاً به این چیزها علاقه‌مند نیستم. بیشتر به چیزهایی که غیر مستقیم از موزه عاید می‌شه علاقه دارم تا به خود موزه».

همچنین یافته‌ها نشانگر آن است که هر دو گروه از دانشجویان دانشگاه الزهرا و دانشجویان دو دانشگاه آزاد و تهران، به خودنمایی و نمایش خود در محیط موزه علاقه بیشتری نشان می‌دهند. با این وجود، برخی از تفاوتها میان دانشجویان این دو گروه محسوس است: دانشجویان دانشگاه الزهرا اغلب مایلند آزادی بیشتری را در فضای موزه احساس کنند؛ از این رو، به پوشش آزادانه‌تر برای بروز خود اشاره می‌کنند. برای مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان مطرح می‌کند: «من که دانشجوی دانشگاه الزهرا هستم، خب آزادی زیادی تو پوشش نداریم؛ چون کلاً جو خوبی نیست. نمی‌تونیم مثل بچه‌های دانشگاه آزاد راحت باشیم. چون از شهرستان هم اومدیم، تو اون جا هم نمی‌تونستیم خیلی راحت باشیم. من خودم علاوه بر موزه، به سینما و تئاتر هم می‌رم... و هدفم هم از موزه گردی واقعاً موزه‌گردیه، اما شیوه‌ام عوض می‌کنه سبکم عوض می‌شه، واقعاً موزه بهترین جاییه که آدم می‌تونه راحت‌تر زندگی کنه، حتی آگه شده برای چند ساعت. حتی وقتی سینما می‌ری، مثل موزه راحت نیستی. وقتی تئاتر می‌ری، همین طوریه. اما تو موزه من اولین جایی بود که مانتو پوشیدم؛ یعنی چادرم رو برداشتم و تو کیفم گذاشتم... تو دانشگاه روم نمی‌شه چون از اول چادری بودم البته به اجبار خانواده. اما اینجا (موزه سعدآباد) آدم می‌تونه مانتویی باشه؛ چون خلوته. احتمال اینکه کسی تو رو ببینه و شناسه خیلی کمه... موزه اولین جاییه که من تونستم رژ بزدم... بعدش البته پاک کردم...». این در حالی است که دانشجویان دو دانشگاه آزاد و تهران، بیشتر مایل به نمایش ویژگی‌های دیگری از قبیل طلا و جواهرات، گوشی‌های گران‌قیمت‌تر، استفاده از پوششهای با سطح جلوه‌گری بالا، سطوح غلیظی از آرایش و بدحجابی گسترده و... از خود می‌باشند. یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان می‌کند: «هلاً هم گفتم که من هدف خاصی از موزه اومدن ندارم. بیشتر، از موزه عکس و فیلم تهیه می‌کنم. خیلی

چگونگی موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران ♦ 113

برایم جالبه. هر وقت موزه میام، حالا فرقی نمی‌کنه کدوم موزه باشه، کوچیک باشه یا بزرگ باشه، همه جاهاش رو اول می‌گردم، بعد بهترین نقاط رو انتخاب می‌کنم و کلی عکس و فیلم از اون جا تهیه می‌کنم. یعنی اینکه وقتی از من پرسیدن چطور موزه‌گردی می‌کنم، من چگونگی‌اش رو در عکس و فیلم خلاصه می‌کنم. فقط عکس می‌گیرم و فیلم می‌گیرم تا اونها رو یا به دیگران نشون بدم یا تو فضای مجازی بنارم که دیگران خود به خود ببینند. لایک‌هایی که از این عکسها و فیلم‌ها میاد، می‌تونه نشون بده که استقبال دوستانم از این وضعیت چطوره».

دانشجوی دیگری به تفاوت محیط موزه با سایر فضاهای عمومی اشاره می‌کند و معتقد است فضای موزه از این نظر، فضای راحتی برای بروز خود است: «اینکه آدم تو این محیط‌ها چطوری ظاهر بشه خیلی مهمه. من خودم واقعاً وقتی می‌خوام موزه بیام پوششم کلاً متفاوت با زمانیه که برای کار دیگری می‌خوام برم بیرون. حتی وقتی می‌خوام برم تو خیابون، به اندازه‌ای که می‌خوام برم موزه، آرایش نمی‌کنم... مثلاً پوشیدن روسری زرد، مانتوی قرمز، پوشیدن دستکش که بعضی از هنرمندان دستشون می‌کنند، زدن لاکهای جیغ [به معنای رنگهای روشن و جلوه‌گر]، کمتر رعایت کردن حجاب، پوشیدن لباسهای خاص با رنگهای خاص، زنجیر دور پا انداختن، نشان دادن طلا و جواهرات و خیلی چیزای دیگه که میشه در موزه انجام داد». در همین خصوص، دانشجوی دیگری بر این باور است: «موزه، مخصوصاً موزه‌های معاصر، یک موزه فرهنگی و یک مکان خاصه که واقعاً هر کسی اون جا نیامد. یک قشر آدمهای خاص و فرهیخته میان اینجا. خوبیش هم اینه که کسی به وضع حجاب و ظاهر تو کاری نداره. واسه همین می‌تونم با پوشیدن لباسهای خاص مثلاً لباس تنگ یا مانتوی کوتاه و این طور چیزها، یک تصویر خوبی از خودت بسازی. به نظر من خیلی از کسانی که الان میان موزه، واقعاً به خاطره اینه که می‌خوان خودشون رو نشون بدن، چون بیرون گشت ارشاد هست، ممکنه گیر بده، ممکنه دردسر بشه، ممکنه آبروریزی بشه و خیلی چیزهای دیگه. اما تو موزه به نظر من خیلی‌ها میان که خودنمایی کنند. چون مردونه و زنونه هم نداره. می‌تونم هر طور دوست داری ظاهر بشی».

و) جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

این تحقیق به منظور چگونگی موزه‌گردی دختران دانشجوی دانشگاه‌های شهر تهران از موزه‌های این شهر تدوین شد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که موزه‌گردی و علاقه به آن در میان دختران می‌تواند از موزه‌گردی ساده تا موزه‌گردی نیت‌مند و با هدف قبلی را در بر بگیرد. به بیان دیگر؛ همان‌طور که

کرمی‌پور و همکاران (1392) و ابراهیمی و همکاران (1390) اشاره کرده‌اند، آنچه از مجموع گفته‌های دختران برمی‌آید، این است که موزه امروزه به مکانی با قابلیت‌های چندگانه تبدیل شده و کارکرد آن از مکانی برای نگهداری صرف اشیاء، به مکانی فرهنگی تبدیل شده که می‌تواند محل ورود بسیاری از کسانی باشد که ممکن است بازدید از اشیای درون آن، تنها هدف جانبی آنان باشد.

این داده‌ها همچنین نشان می‌دهند (مانند محمدی، 1396) موزه‌گردی، بخشی از فعالیت دختران در زمان فراغت است که جایگزین سایر فعالیت‌های فراغتی آنان شده است؛ به طوری که طبق گفته‌های آنان، موزه‌گردی بخشی اساسی از زنجیره اوقات فراغت دختران را تشکیل می‌دهد. در رابطه با چگونگی موزه‌گردی در میان دختران دانشجو نیز شیوه‌های متعددی ذکر شده است. برخی از دختران به شیوه موزه‌گردی منفرد اشاره دارند؛ به این معنا که علاقه دارند به صورت شخصی از موزه‌ها بازدید کنند. در مقابل، برخی از دختران به موزه‌گردی به صورت دو نفره، سه نفره یا گروهی و همراه با جمعی از دوستان و به منظور گردش و تفریح می‌پردازند. این گروه اخیر، موزه را پاتوقی برای گردش خود تلقی می‌کنند. برخی از دانشجویان در پاسخ به چگونگی موزه‌گردی، به بازدید صرف از اشیای درون موزه اشاره کرده‌اند؛ در حالی که دیگران، به استفاده از فضاهای سبز و فضاهای حاشیه‌ای موزه در کنار بازدید از موزه تأکید دارند. گروهی نیز تنها از فضای سبز موزه‌ها استفاده کرده و بازدیدی از اشیای درون موزه نداشته‌اند.

از سوی دیگر، برخی از دانشجویان در بیان شیوه موزه‌گردی خود به تهیه عکس و فیلم و بارگذاری آنها در فضاهای مجازی یا در آلبوم‌های شخصی اشاره کرده‌اند. برخی در چگونگی موزه‌گردی خود، به گشت‌زنی یا پرسه‌زنی بدون هدف در فضاهای گوناگون موزه تأکید کردند. برخی از دانشجویان نیز بر این باورند که از موزه برای گردش آزادانه خود استفاده می‌کنند و مایلند هویت واقعی خود را در این فضا نسبت به فضاهای خارجی‌تر از قبیل خیابان و... به نمایش بگذارند و سرانجام، گروهی به تفریحاتی که از قبل موزه‌گردی برای آنان حاصل می‌آید، مبادرت ورزیده‌اند.

مشاهده می‌شود که شیوه‌های گوناگونی برای چگونگی موزه‌گردی در میان دختران دانشجو وجود دارد. با این وجود، این شیوه‌ها در قالب دو گروه کلی نحوه موزه‌گردی و فعالیت‌های جانبی قرار می‌گیرند که می‌توان گفت مانند پژوهش‌های دیگر (ابراهیمی و همکاران، 1390) میان این شیوه‌ها با مقطع تحصیلی و دانشگاه محل تحصیل، شباهتهایی قابل احصاست. به نظر می‌رسد حضور گروهی اغلب در میان دانشجویان دانشگاه‌های تک‌جنسیتی (دانشگاه الزهرا) و حضور دو نفره و فردی در میان دانشجویان دانشگاه‌های مختلط (دانشگاه تهران و دانشگاه آزاد واحد شمال) و فور بیشتری دارند. فعالیت‌هایی مانند استفاده از فضاهای

115 ♦ چگونگی موزه‌گردی دانشجویان دختر دانشگاه‌های تهران

جانبی موزه، بیشتر مختص دانشجویان دانشگاه الزهرا؛ دیدن اشیای درون موزه اغلب مختص دانشجویان دانشگاه آزاد و نگاه ترکیبی، اکثراً مختص دانشجویان دانشگاه تهران است. در رابطه با کارکردهای جانبی موزه نیز استفاده از فضای آزاد و خوداظهاری، اغلب مختص دانشجویان دانشگاه الزهرا، خودنمایی اکثراً مختص دانشجویان دانشگاه آزاد واحد شمال و تهیه عکس و فیلم بیشتر مختص دانشجویان دانشگاه تهران است. به این ترتیب، دانشگاه و محل تحصیل و همچنین مقطع تحصیلی دانشجویان دختر بر چگونگی موزه‌گردی آنان تأثیر دارد.

پیشنهادها و محدودیتهای پژوهش

پیشنهادهای کاربردی

- پیشنهاد می‌شود سازمانهای مرتبط در حوزه موزه‌گردی، توجه خاص به جایگاه بانوان در موزه‌ها داشته باشند؛ به گونه‌ای که به راحتی امکان بازدید از موزه‌ها برای آنان فراهم شود.
- توجه به گران بودن بازدید موزه‌ها به ویژه برای قشر دانشجو نیز حائز اهمیت است. در این راستا پیشنهاد می‌شود تخفیفهای لازم برای دانشجویان لحاظ شود.
- چند منظوره بودن موزه‌ها، می‌بایست متصدیان امر را بدین جهت سوق دهد تا امکانات و همچنین فضاهای مناسب، از جمله فضای سبز لازم را برای موزه‌ها تدارک ببینند.

پیشنهادهای نظری

- مطالعه درباره بحث جنسیت و تفاوت دانشجویان دختر و پسر از منظر چگونگی موزه‌گردی.
- بحث علل موزه‌گردی دانشجویان اعم از دختر و پسر دانشگاه‌های مختلف ایران.
- بحث تفاوت و تمایز میان انواع موزه‌ها و میزان و نحوه بازدید دانشجویان مختلف از انواع موزه‌ها.
- توجه به چند منظوره بودن موزه‌ها و تحلیل دقیق انواع موزه‌ها از این دیدگاه نظری.
- توجه به کارکردهای اصلی و فرعی (یا کژکاردها) در حیطه موزه‌گردی و بازدید از موزه.

محدودیتها

- جستجو در پژوهشهای صورت گرفته پیرامون موضوع این پژوهش، نشان داد تاکنون تحقیق خاص و جدی‌ای در حوزه موزه‌گردی دانشجویان صورت نگرفته است. بنابر این، محقق این پژوهش به شکلی جدی با کمبود منابع روبه‌رو بوده است.

- با توجه به کمبود منابع علمی در خصوص موضوع پژوهش، امکان مقایسه میان یافته‌های این پژوهش با سایر پژوهشها به ندرت امکان‌پذیر بود و در نتیجه محقق نمی‌تواند تحلیل جامعی از مسئله و نتایج پژوهش ارائه کند.
 - از آنجا که جامعه آماری این پژوهش را دانشجویان دختران تشکیل می‌دادند و همچنین از آنجا که مسئله موزه‌گردی از سوی دانشجویان مذکور تا حدی امری منفی تلقی می‌شد (به این معنا که آنان اظهار می‌کردند اغلب برای گذران اوقات فراغت به این کار می‌پردازند و موزه‌گردی، هدف ثانوی آنان است)، مصاحبه با آنان کاری دشوار بود و بخشی از کسانی که جزیی از جمعیت آماری تصادفی را تشکیل می‌دادند، حاضر به مصاحبه جلدی با محقق نبودند.
- محدودیت عمده دیگر در این پژوهش، آن بود که برخی از مصاحبه‌شوندگان که حاضر به همکاری با محقق و پاسخگویی به سؤالات پژوهشی بودند، گاهی اطلاعاتی ضد و نقیض در اختیار محقق قرار می‌دادند و محقق تنها در فرایند پژوهش متوجه این امر می‌شد؛ زیرا محقق درمی‌یافت که تنها مدتی پس از انجام مصاحبه و گذشت زمان، پاسخگویان که به تدریج به محقق اعتماد می‌کردند و در واقع فضایی دوستانه‌تر میان آنان شکل می‌گرفت، اطلاعات کامل‌تر و جامع‌تری را در اختیار پژوهش می‌گذاشتند که گاه متفاوت با اطلاعاتی بود که در ابتدا به وی می‌گفتند. به همین سبب، داده‌ها نیاز به پالایش مجدد داشت.

منابع

- ابراهیمی، قربان‌علی؛ نادر رازقی و رقیه مسلمی پطرودی (1390). «اوقات فراغت و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن: مطالعه موردی افراد 15-64 ساله شهرستان جویبار». *جامعه‌شناسی کاربردی*، سال بیست و دوم، ش 4 (پیاپی 44): 71-98.
- روشنایی بدر، تورج و سیده پرستو قرشیان (1394). «بررسی تأثیر موزه‌های تخصصی در تقویت گردشگری؛ نمونه موردی موزه عصر آهن تبریز». *همایش ملی معماری و شهرسازی بومی ایران*.
- عابدی جعفری، حسن؛ محمدسعید تسلیمی، ابوالحسن فقیهی و محمد شیخزاده (1390). «تحلیل مضمون و شبکه مضامین؛ روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی». *اندیشه مدیریت راهبردی*، سال پنجم، ش 2: 151-198.
- فصیحی، رعنا و حسن ستاری (1393). «نقش موزه و معماری آن در هویت‌بخشی فرهنگی». *همایش ملی معماری، عمران و توسعه نوین شهری*.
- فلاحت، محمدصادق و مریم کلامی (1387). «تأثیر فضاهای باز شهری بر کیفیت گذران اوقات فراغت شهروندان». *مدیریت شهری*، ش 22: 86-97.
- کریمی‌پور، فریبا، معصومه آدمی و الهام درخشان (1392). «بررسی توانمندی‌های گردشگری موزه‌ها (مطالعه موردی: موزه‌های کلانشهر تبریز)». *همایش ملی مدیریت گردشگری، طبیعت‌گردی و جغرافیا*.
- کیویستو، پیتز (1380). *اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی*. ترجمه منوچهر محسنی. تهران: نی.
- محمدی، میثم (1396). *تحلیلی جامعه‌شناختی بر موزه‌گردی در ایران*. تهران: 22 بهمن.
- مهریزی، مهناز و آرزیتا رجبی (1393). «نقش باغ‌موزه دفاع مقدس تهران در جذب گردشگر». *کنفرانس ملی جغرافیا، گردشگری، منابع طبیعی و توسعه پایدار*.
- مؤمنی، کوروش و زهره مسعودی (1394). «رابطه فرهنگ و معماری (با بررسی موزه‌های معاصر تهران)». *جلوه هنر*، ش 15: 67-82.
- Abedi Jafari, Hassan; Mohammad Saeed Taslimi, Abolhassan Faghihi & Mohammad Sheikh Zadeh (2011). "Thematic Analysis and the Content Network. A Simple and Efficient Method for Explaining the Patterns in Qualitative Data". *Strategic Management Thought*, Year 5, No. 2: 151-198.
- Arben, Ticher (2014). "Meusem in America". *Journal of Art in America*, Vol. 3: 34-76.
- Bourdieu, Pierre & Loic Wacquant (2002). "An Invitation to Reflexive Sociology". *Polity Press*, P. 10-45.
- Dumais, S.A. (2002). "Cultural Capital, Gender and School Success". *Sociology of Education*, No.1: 44-60.
- Ebrahimi, Ghorban Ali; Nader Razaghi & Roqiyah Moslem P. (2011). "Leisure Time and Social Factors Affecting it: Case Study of 15-64 year olds in Joybar City". *Journal of Applied Sociology*, Year 23, No. 4: 71-98.

- Falahat, Mohammad Sadegh & Maryam Kalami (2008). "**The Effect of Open Urban Spaces on the Quality of the Leisure Time of Citizens**". *Urban Management Quarterly*, No. 22: 86-97.
- Fasihi, Rana & Hassan Sattari (2014). "**The Role of Museum Architecture and its Cultural Identity**". *National Conference on Architecture, Construction and Development of Modern Urban*.
- Lee Yoon, G. & Vibha Bhargava (2004). "**Leisure Time: Do Married and Single Individuals Spend It Differently?**". *Family and Consumer Sciences Research Journal*, Vol. 32: 174-254.
- Hemingway, Oot. (1985). "**Leisure, Social Capital and Democratic Citizenship**". *Journal of Leisure Research*, Vol. 31, 2: 150-6.
- Karamipour, Fariba; Masoumeh Adami & Elham Derakhshan (2013), "**Study of Tourism Capabilities of Museums (Case Study: Tabriz Metropolitan Museums)**". *National Conference on Tourism Management, Ecotourism and Geography*.
- Kiwisto, Peter (2001). **Fundamental Thoughts in Sociology**. Translated by: Manouchehr Mohseni, Tehran: Pub. Ney.
- Mehrizi, Mahnaz & Azita Rajabi (2014). "**The Role of Attracting Tourists Tehran Museum of Sacred Defense**". *The National Conference of Geography, Tourism, Natural Resources and Sustainable Development*.
- Mohammadi, Meysam (2017). **Sociological Analysis on the Museum Round in Iran**. Tehran: 22 Bahman Publication.
- Moieni, George (2011). **Museum of the World; the role of the Museum in Representing the Lives of the Ancestors**. New York, Vol. 4: 17-28.
- Momeni, Kourosh & Zohre Massoudi (2015). "**The Relationship of Culture and Architecture (by Reviewing Contemporary Tehran Museums)**". *Jelveh Art Journal*, No. 15: 67-82.
- Parker, S. (1971). **The Future of Work and Leisure**. London: Mac Gibbon & Kee.
- Rahimi, Ali (2016). **A Museum of People around the World**. London, Vol. 14: 246-288.
- Roshanee Badr, Touraj & Seyedeh Parastoo Ghorshayan (2015). "**Investigating the Effect of Specialized Museums on the Strengthening of Tourism in the Case of the Museum of Tabriz's Feast of Era**". *Native National Conference on Architecture and Urban Planning in Iran*.
- Swartz, D.L. (2002). "**The Occupational Theory**". *Journal of Research*, Vol. 12, NO. 3: 59-78.

